

APOŠTOLSKÁ EXHORTÁCIA

PÁPEŽA
JÁNA PAVLA II.

Redemptoris custos Ochranca Vykupiteľa

biskupom, kňazom a diakonom, rehoľníkom a rehoľníckam a všetkým veriacim o osobe svätého Jozefa a jeho poslaní v živote Krista a Cirkvi

ÚVOD

Povolaný byť ochrancom Vykupiteľa, „Jozef urobil, ako mu prikázal Pánov anjel, a prijal svoju manželku“ (Mt 1, 24).

Cirkevní otcovia, inšpirovaní evanjeliom, už od prvých storočí zdôrazňovali, že Jozef rovnako ako prijal láskavú starostlivosť o Máriu a ochotne sa venoval Ježišovej výchove,¹ tak isto stráži a ochraňuje i Kristovo mystické telo, ktorým je Cirkev a ktorého je Panna Mária vzorom i stvámením.

Pri príležitosti stého výročia encykliky *Quamquam pluries* pápeža Leva XIII.² a v línii úcty, ktorá je sv. Jozefovi vzdávaná už po stáročia, by som vám chcel, drahí bratia a sestry, predložiť na zamyslenie niekoľko úvah o tom, „do ktorého opatery Boh zveril svoje najvzácnejšie poklady“.³ S potešením si plním túto pastoračnú povinnosť, aby všetci mohli rásť v úcte k patrónovi všeobecnej Cirkvi a v láske k Spasiteľovi, ktorému slúžil skutočne príkladným spôsobom.

Takto sa všetci kresťania budú nielenže obracať k sv. Jozefovi s väčšou horlivosťou a dôverne ho vzývať ako svojho patróna, ale budú mať vždy pred svojimi očami i jeho pokorný, zrelý spôsob služby a prijímania účasti na diele spásy.⁴

Som presvedčený, že keď sa Cirkev – ktorá spolu s celým ľudstvom kráča k budúcnosti – zamyslí nad spôsobom, akým mal Máriin ženich účasť na Božom tajomstve, bude schopná vždy nanovo objavovať svoju vlastnú identitu v pláne vykúpenia, založenom na tajomstve vtelenia.

Práve na tomto tajomstve sa Jozef z Nazareta podieľal ako žiaden iný človek, s výnimkou Márie, matky vteleného Slova. Podieľal sa na ňom s ňou, zapojený do tej istej spásnej udalosti. On bol ochrancom tej istej lásky, mocou ktorej nás večný Otec „predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi“ (Ef 1, 5).

I. EVANJELIOVÝ PORTRÉT

Manželstvo s Máriou

2. „Jozef, syn Dávidov, neboj sa prijať Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého. Porodí syna a dáš mu meno Ježiš; lebo on vyslobodí svoj ľud z hriechov“ (Mt 1, 20 – 21).

V uvedených slovách nachádzame jadro biblickej pravdy o svätom Jozefovi. Vzťahujú sa k tomu momentu jeho života, ktorému cirkevní otcovia venujú zvláštnu pozornosť.

Evanjelista Matúš vysvetľuje význam tejto okolnosti a súčasne opisuje, ako ju Jozef prežíval. Pokiaľ však chceme úplne pochopiť obsah i kontext danej state, treba mať na pamäti paralelnú pasáž v Evanjeliu podľa Lukáša. V Matúšovi čítame: „S narodením Ježiša Krista to bolo takto: Jeho matka Mária bola zasnúbená s Jozefom. Ale skôr, ako by boli začali spolu

bývať, ukázalo sa, že počala z Ducha Svätého“ (Mt 1, 18). Pôvod Máriinho počatia „z Ducha Svätého“ je však úplnejšie a výslovne opísaný v stati, v ktorej nám Lukáš rozpráva o zvestovaní Ježišovho narodenia. „V šiestom mesiaci poslal Boh anjela Gabriela do galilejského mesta, ktoré sa volá Nazaret, k panne zasnúbenej mužovi z rodu Dávidovho, menom Jozefovi. A meno panny bolo Mária“ (Lk 1, 26 – 27). Anjelov pozdrav: „Zdravas’, milosti plná, Pán s tebou“ (Lk 1, 28) spôsobil v Márii vnútorný nepokoj a zároveň ju podnietil do uvažovania. Potom posol Pannu upokojil, pričom jej odhalil zvláštny Boží plán s ňou. „Neboj sa, Mária, našla si milosť u Boha. Počneš a porodíš syna a dáš mu meno Ježiš. On bude veľký a bude sa volať synom Najvyššieho. Pán Boh mu dá trón jeho otca Dávida...“ (Lk 1, 30 – 32).

Trochu skôr evanjelista poznamenal, že vo chvíli zvestovania bola Mária „zasnúbená mužovi z rodu Dávidovho, menom Jozefovi“. Povaha tohto manželstva je nepriamo vysvetlená vtedy, keď sa Mária po vypočutí poslovej zvesti o narodení dieťaťa pýta: „Ako sa to stane, keď ja muža nepoznám?“ (Lk 1, 34). Anjel odpovedá: „Duch Svätý zostúpi na teba a moc Najvyššieho ťa zatieni. A preto aj dieťa bude sa volať svätým, bude to Boží Syn“ (Lk 1, 35). Hoci Mária je už vydatá za Jozefa, zostane pannou, lebo dieťa počaté v nej pri zvestovaní bolo počaté mocou Ducha Svätého.

V tomto bode sa Lukášov text prelína s Matúšom 1, 18 a slúži na vysvetlenie toho, čo sa tam píše. Ak sa po Máriinom sobáši s Jozefom o nej zistí, že má dieťa od Ducha Svätého, tento fakt zodpovedá s celým významom zvestovania, najmä s Máriinými záverečnými slovami: „Nech sa mi stane podľa tvojho slova“ (Lk 1, 38). V súlade s jasným Božím plánom sa s plynúcimi dňami a týždňami Máriino tehotenstvo zviditeľňuje pred ľuďmi i pred Jozefom. Vystupuje pred nimi ako tá, ktorá musí porodiť a pritom v sebe niesť tajomstvo svojho materstva.

3. Za týchto okolností „Jozef, jej manžel, bol človek spravodlivý a nechcel ju vystaviť potupe a za týchto okolností ju zamýšľal potajomky prepustiť“ (Mt 1, 19). Nevedel, ako sa správať voči Máriinmu podivuhodnému tehotenstvu. Určite hľadal odpoveď na túto znepokojujúcu otázku, no predovšetkým hľadal východisko z preňho ťažkej situácie. „Ako o tom uvažoval, zjavil sa mu vo sne Pánov anjel a povedal: ‚Jozef, syn Dávidov, neboj sa prijať Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého. Porodí syna a dáš mu meno Ježiš; lebo on vyslobodí svoj ľud z hriechov‘“ (Mt 1, 20 – 21).

Medzi zvestovaním zachyteným v Matúšovom texte a opisom u Lukáša existuje blízka analógia. Boží posol vovádza Jozefa do tajomstva Máriinho materstva. Tá, ktorá je podľa zákona jeho manželkou, sa mocou Ducha Svätého stala matkou, pričom zostala pannou. A keď Syn, ktorého Mária nosí vo svojom lone; príde na svet, má dostať meno Ježiš. Toto meno bolo medzi Izraelitmi známe a niekedy ho dávali svojim synom. V tomto prípade však ide o syna, ktorý v súlade s Božím prisľúbením prináša úplné naplnenie významu mena Ježiš – Yehošua, čo znamená „Boh spasí“.

Posol sa obracia na Jozefa ako manžela Márie, ako toho, kto má v určenom čase dať meno synovi, ktorý sa narodí z nazaretskej panny, jeho manželky. Jozef je teda tým, na koho sa posol obracia, aby mu zveril úlohy pozemského otca vo vzťahu k Máriinmu synovi.

„Keď sa Jozef prebudil, urobil, ako mu prikázal Pánov anjel a prijal svoju manželku“ (Mt 1, 24). Prijal Máriu s celým tajomstvom jej materstva. Prijal ju spolu so Synom, ktorý prišiel na svet mocou Ducha Svätého. Vzhľadom na to, čo od neho Boh prostredníctvom anjela žiadal, preukázal týmto spôsobom podobnú ochotu vôle ako Mária.

II. SPRÁVCA BOŽIEHO TAJOMSTVA

4. Keď Mária krátko po zvestovaní odišla do Zachariášovho domu, aby navštívila svoju

príbuznú Alžbetu, hneď ako ju pozdravila, počula slová Alžbety, ktorú „naplnil Duch Svätý“ (Lk 1, 41). Popri pozdrave, ktorý nadväzuje na anjelov pozdrav pri zvestovaní, Alžbeta povedala i toto: „A blahoslavená je tá, ktorá uverila, že sa splní, čo jej povedal Pán“ (Lk 1, 45). Tieto slová boli ústrednou myšlienkou encykliky *Redemptoris mater*, v ktorej som sa usiloval prehĺbiť učenie Druhého vatikánskeho koncilu, predstavujúceho Preblahoslavenú Pannu, ako „napredovala na ceste viery a verne zotrvala v jednote so svojím Synom až po kríž,“⁵ pričom predišla všetkých, ktorí vo viere nasledujú Krista.

Hneď na začiatku tohto putovania sa Máriina viera stretla s vierou Jozefa. Ak Alžbeta povedala o Vykupiteľovej matke, „blahoslavená je tá, ktorá uverila“, v určitom zmysle možno toto blahoslavenstvo vzťahovať i na Jozefa, pretože pozitívne odpovedal na Božie slovo, keď mu bolo odovzdané v rozhodujúcom momente. Hoci je pravda, že Jozef neodpovedal na anjelovo zvestovanie rovnakým spôsobom ako Mária, „urobil, ako mu prikázal Pánov anjel, a prijal svoju manželku“. To, čo urobil, je najčistejšou poslušnosťou viery (porov. Rim 1, 5; 16, 26;

2 Kor 10, 5 – 6).

Možno povedať, že to, čo Jozef urobil, ho výnimočným spôsobom zjednotilo s Máriinou vierou. Ako pravdu prichádzajúcu od Boha prijal presne to isté, čo Mária prijala už predtým pri zvestovaní. Koncil učí: „Bohu, ktorý dáva zjavenie, treba preukazovať ‚poslušnosť viery‘. Ňou sa celý človek slobodne oddáva Bohu tým, že sa ‚svojím rozumom a vôľou plne podriaďuje Bohu‘ a dobrovoľne prijíma jeho zjavenie.“⁷ Toto vyhlásenie, ktoré sa dotýka samej podstaty viery, možno dokonale vzťahovať na Jozefa z Nazareta.

5. Preto sa Jozef – rovnako ako Mária – stal výnimočným ochrancom tajomstva „od vekov skrytého v Bohu“ (Ef 3, 9) práve v tom rozhodujúcom momente, ktorý Pavol nazýva „plnosťou času“, keď „Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy, narodeného pod zákonom, aby vykúpil tých, čo boli pod zákonom, a aby sme dostali adoptívne synovstvo“ (Gal 4, 4 – 5). Vyjadrené slovami koncilu: „Páčilo sa Bohu vo svojej добрote a múdrosti zjaviť seba samého a dať poznať tajomstvo svojej vôle (porov. Ef 1, 9), pomocou ktorého ľudia majú skrze Krista – Slovo, ktoré sa stalo telom – prístup k Otcovi v Duchu Svätom a stávajú sa účastnými na Božej prirodzenosti (porov. Ef 2, 18; 2 Pt 1, 4).“⁸

Spolu s Máriou je Jozef prvým ochrancom Božieho tajomstva. Spolu s Máriou a vo vzťahu k nej má účasť na tejto poslednej fáze zjavenia sa Boha v Kristovi a hneď od počiatku sa na ňom podieľa.

Keď hľadáme na texty Matúšovho i Lukášovho evanjelia, môžeme povedať, že Jozef je prvým, kto má účasť na viere Božej Matky a že svojím konaním podporuje svoju manželku vo viere v Božie zvestovanie. Je tiež prvým, koho Boh umiestňuje na Máriinu cestu viery. Je to cesta, ktorou bude Mária, najmä v čase Kalvárie a Turíc, kráčať dokonalým spôsobom.⁹

6. Treba povedať, že Jozefova cesta viery sa skončila skôr, než Mária stála na Golgote pod krížom, a pred obdobím, ktoré nasledovalo po Kristovom návrate k Otcovi. Ide o čas, keď bola Mária na Turíce prítomná vo večeradle, teda deň, keď bola Cirkev, zrodená mocou Ducha pravdy, predstavená svetu. Napriek tomu Jozefova cesta viery mala rovnaký smer. Úplne ho preniklo to isté tajomstvo, ktorého prvým ochrancom sa stal spolu s Máriou. Vtelenie a vykúpenie tvoria organickú a nerozdielnú jednotu, v nej „sa plán zjavenia uskutočňuje udalosťami a slovami, ktoré medzi sebou vnútorne súvisia“.¹⁰ Práve kvôli tejto jednote nariadil pápež Ján XXIII., veľký ctiteľ svätého Jozefa, aby bolo Jozefovo meno vsunuté do omšového textu v Rímskom kánone, ktorý je trvalou spomienkou na vykúpenie. Jeho meno bolo vsunuté za meno Márie a pred mená apoštolov, pápežov a mučeníkov.¹¹

Služba otcovstva

7. Ako môžeme odvodzovať z evanjeliových textov, Jozefovo manželstvo s Máriou tvorí právny základ jeho otcovstva. Pre Ježiša bolo potrebné zaistiť otcovskú ochranu, preto Boh vybral Jozefa, aby sa stal Máriiným manželom. Z toho vyplýva, že Jozefovo otcovstvo – vzťah, ktorý ho robí Kristovi takým blízkym, ako je to len možné; k nemu sa totiž vzťahuje každé vyvolenie a predurčenie (porov. Rim 8, 28 – 29) – sa realizuje prostredníctvom manželstva s Máriou, teda prostredníctvom rodiny. Hoci evanjelisti na jednej strane jednoznačne tvrdia, že Ježiš bol počatý mocou Ducha Svätého a že panenstvo zostalo v manželstve neporušené (porov. Mt 1, 18 – 25; Lk 1, 26 – 38), na druhej strane označujú Jozefa za Máriinho manžela a Máriu za jeho manželku (porov. Mt 1, 16. 18 – 20; Lk 1, 27; 2, 5).

Tak ako je pre Cirkev dôležité vyznávať Ježišovo panenské počatie, rovnako dôležité je zastávať i Máriino manželstvo s Jozefom. Od neho totiž právne závisí Jozefovo otcovstvo. Tak možno pochopiť, prečo sú generácie usporiadané podľa Jozefovho rodokmeňa. „Prečo,“ pýta sa sv. Augustín, „by nemali byť usporiadané podľa Jozefa? Či nebol Máriiným manželom?... Prostredníctvom anjelovej autority Písmo uvádza, že bol jej manželom. ‚Neboj sa,‘ hovorí anjel, ‚prijatť Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého.‘ Jozefovi bola zverená úloha, aby dal dieťaťu meno, hoci on toto dieťa nespodil. ‚Porodí syna,‘ hovorí anjel ‚a dáš mu meno Ježiš.‘ Písmo zaznamenáva, že Ježiš nie je splodený z Jozefovho tela, a keďže Jozef je ustarostený nad pôvodom Máriinho tehotenstva, dostáva správu, že to sa udialo z Ducha Svätého. Napriek tomu Jozef nie je pozbavený otcovskej autority už od chvíle, keď dostáva úlohu dať dieťaťu meno.

Napokon i Panna Mária, ktorá si bola dobre vedomá, že Krista nepočala ako dôsledok manželského vzťahu s Jozefom, ho tiež nazýva Ježišovým otcom.“¹²

Vďaka hodnote manželského zväzku, ktorý oboch zjednocuje, je syn Márie aj Jozefovým synom: „Z dôvodu ich verného manželstva si obaja zasluhujú, aby boli nazývaní Kristovými rodičmi, nielen jeho matka, ale i jeho otec. Bol rodičom rovnakým spôsobom, akým bol matkiným manželom: v myšli, nie telom.“¹³ V tomto manželstve nechýbala ani jedna z náležitostí, ktoré k manželstvu patria: „V Kristových rodičoch sa realizovali všetky dobré manželstva – potomstvo, ktorým bol sám Pán Ježiš; vernosť, keďže nešlo o žiadne cudzoložstvo; sviatosť – lebo tu nebol žiadny rozvod.“¹⁴

Keď sv. Augustín a sv. Tomáš analyzujú prirodzenosť tohto manželstva, obaja ju vždy stotožňujú s „nerozlučnou jednotou duší, s jednotou srdca a s jednotou myšlí“.¹⁵ Tieto prvky sú výnimočným spôsobom obsiahnuté v manželstve Márie a Jozefa.

Vo vrcholných okamihoch dejín spásy, keď Boh prostredníctvom daru Slova zjavuje svoju lásku k ľudstvu, práve manželstvo Márie a Jozefa prináša úplné uskutočnenie „slobody, teda manželského sebadarovania“, keď takúto lásku prijímajú a vyjadrujú.

¹⁶ „V tomto veľkom podujatí, ktorým je obnovenie všetkého v Kristovi, sa i manželstvo – očistené a obnovené – stáva novou realitou, sviatosťou novej zmluvy. Vidíme, že na začiatku Nového zákona, rovnako ako na začiatku Starého, sa nachádza manželský pár. Avšak zatiaľ čo Adam a Eva boli prameňom zla, ktoré zaplavilo svet, Jozef a Mária tvoria vrchol, z ktorého sa na celú zem šíri svätosť. Spasiteľ začal uskutočňovať dielo spásy s týmto panenským a svätým zväzkom, v ktorom ukázal svoju všemohúcu vôľu očistiť a posvätiť rodinu, svätynňu lásky a kolísku života.“¹⁷

Ako veľa sa dnešná rodina môže z tohto učiť! „Podstatu a úlohy rodiny určuje láska. Preto rodina dostáva poslanie ochraňovať, prejavovať a sprostredkovať lásku ako živú ozvenu a skutočnú účasť na Božej láske k ľudstvu a na láske Krista Pána k Cirkvi, jeho neveste.“¹⁸ V tom prípade je teda práve Svätá rodina pôvodnou „domácou cirkvou“,¹⁹ ktorú má predstavovať každá kresťanská rodina. „Podľa tajomného Božieho plánu v nej dlhé roky v

skrytosti žil Boží Syn. Preto je aj pravzorom a príkladom všetkých kresťanských rodín.“²⁰

8. Boh povolal sv. Jozefa, aby uskutočňovaním svojej otcovskej úlohy slúžil osobe a poslaniu Ježiša. To je práve spôsob, ktorým, ako hovorí liturgia Cirkvi, Jozef „spolupracoval v plnosti času na veľkom tajomstve spásy“ a takto naozaj bol „služobníkom spásy“.²¹ Jeho otcovstvo je konkrétne vyjadrené v tom, že „urobil zo svojho života službu, obetu tajomstvu vtelenia a vykupiteľskému poslaniu, ktoré je s ním spojené; že použil svoju zákonnú autoritu, ktorá mu nad Svätou rodinou patrila, takým spôsobom, v ktorom úplne daroval seba, svoj život i svoju prácu; že svoje prirodzené povolanie na rodinnú lásku premenil na nadprirodzené sebaobetovanie, obetovanie svojho srdca a všetkých svojich schopností na lásku v službe Mesiášovi, ktorý rástol v jeho dome“.²²

Keď si pripomínáme, že „počiatky nášho vykúpenia boli zverené Jozefovej vernej starostlivosti“,²³ liturgia ďalej podrobnejšie hovorí, že „Boh ho ustanovil za hlavu Svätej rodiny ako verného a múdreho služobníka, aby sa otcovsky staral o jeho jednorodeného Syna“.²⁴ Lev XIII. zdôraznil vznešenú povahu tohto poslania: „Vyníma sa medzi všetkými svojou úctyhodnou dôstojnosťou, lebo z Božieho určenia bol ochrancom a podľa mienky ľudí otcom Božieho Syna. Keďže z toho vyplynulo, že Božie Slovo bolo podriadené Jozefovi, toto Slovo ho poslúchalo a venovalo mu úctu a oddanosť, akú si otec zaslúži od svojich detí.“²⁵ Pretože je nepredstaviteľné, že táto vznešená úloha by si nevyžadovala kvality potrebné na jej splnenie, musíme uznať, že „vd'aka zvláštnemu daru z neba“ Jozef preukázal Ježišovi „všetku prirodzenú lásku, všetku láskyplnú starostlivosť, akej je vôbec otcovské srdce schopné“.²⁶ Boh dal Jozefovi popri otcovskej autorite nad Ježišom i účasť na láske zodpovedajúcej otcovstvu; láske, ktorá má svoj pôvod v Otcovi, „od ktorého má meno každé otcovstvo na nebi i na zemi“ (Ef 3, 15).

Evanjeliá zreteľne opisujú Jozefovu otcovskú zodpovednosť voči Ježišovi. Totiž spása prichádzajúca skrze Ježišovu ľudskú prirodzenosť sa realizuje v úkonoch, ktoré sú každodennou súčasťou rodinného života, rešpektujúc Boží plán, obsiahnutý v diele vtelenia. Evanjelisti veľmi pozorne ukazujú na to, ako nebolo v Ježišovom živote nič ponechané na náhodu, ale všetko sa odohrávalo podľa vopred určeného Božieho plánu. Často opakovaná formula „To sa stalo, aby sa splnilo...“ vo vzťahu k danej udalosti v Starom zákone, slúži na zdôraznenie jednoty. a kontinuity tohto plánu, ktorý sa naplňa v Kristovi.

Pri vtelení sa prísľuby a predobrazy Starého zákona stávajú skutočnosťou: miesta, osoby, udalosti a obrady navzájom súvisia, presne podľa Božích nariadení, ktoré anjeli sprostredkovali a ktoré stvorenia, zvlášť vnímavé na Boží hlas, prijali. Mária je Pánovou pokornou služobnicou, od večnosti pripravenou na úlohu stať sa Božou Matkou. Jozef je tým, koho si Boh vyvolil, aby bol „strážcom Pánovho narodenia“, ²⁷ tým, kto mal zodpovednosť postarať sa o riadny príchod Božieho Syna na svet v súlade s Božími ustanoveniami a ľudskými zákonmi. Celý takzvaný domáci alebo skrytý Ježišov život bol zverený pod Jozefovu ochranu.

Sčítanie ľudu

9. Keď v poslušnosti nariadeniam zákonnej vrchnosti Jozef putoval do Betlehema na sčítanie ľudu a keď do zoznamov Rímskej ríše úradne nahlásil meno „Ježiš, Jozefov syn z Nazareta“ (Jn 1, 45), splnil tým významnú úlohu. Toto sčítanie zreteľne ukazuje, že Ježiš patrí k ľudskému rodu ako človek medzi ľuďmi, občan tohto sveta, podriadený zákonom a radným inštitúciám, ale aj ako Spasiteľ sveta. Origenes nám ponúka dobrý opis teologického významu tohto historického faktu, ktorý rozhodne nie je zanedbateľný: „Prvé sčítanie celého sveta sa konalo za vlády cisára Augusta a medzi inými išiel aj Jozef, aby sa dal zapísať spolu so svojou manželkou Máriou, ktorá bola v požehnanom stave. Keďže Ježiš sa narodil skôr, ako

bolo sčítanie ukončené, človeku starostlivo skúmajúcemu tieto skutočnosti sa javí, že v tejto skutočnosti je vyjadrené určité tajomstvo, totiž že v súpise celej zeme je zaznačený aj Kristus. Tým, že bol započítaný so všetkými ostatnými, mohol každého posvätiť. Zapísaný s celým svetom pri sčítaní, ponúkol svetu spoločenstvo so sebou samým a po tom, čo sa bol predstavil, napísal všetkým ľuďom v knihe žijúcich, že ktokoľvek v neho uverí, bude môcť byť s Božími svätými zapísaný v nebi. Jemu nech je sláva a moc na veky vekov. Amen.“²⁸

Narodenie v Betleheme

10. Ako ochranca „tajomstva od vekov skrytého v Bohu“ (Ef 3, 9), ktoré sa „v plnosti času“ (Gal 4, 4) začalo odhaľovať pred jeho očami, bol Jozef, spolu s Máriou, privilegovaným svedkom narodenia Božieho Syna, ktorý prišiel v Betleheme na svet. Lukáš píše: „A kým tam boli, nadišiel jej čas pôrodu. I porodila svojho prvorodeného syna, zavinula ho do plienok a uložila do jasiel, lebo pre nich nebolo miesta v hostinci“ (Lk 2, 6 – 7).

Jozef bol očitým svedkom narodenia. To sa udialo v podmienkach, ktoré boli, ľudsky povedané, zahanbujúce. Hľa, prvý znak zrieknutia sa seba samého (porov. Flp 2, 5 – 8), ktorý Kristus slobodne prijal na odpustenie hriechov. Jozef bol tiež svedkom poklony pastierov, ktorí prišli na miesto Ježišovho narodenia po tom, čo im bol anjel oznámil veľkú a radostnú zvesť (porov. Lk 2, 15 – 16). Neskôr bol tiež svedkom toho, ako i mudrci od východu vzdali svoj hold (porov. Mt 2, 11).

Obriezka

11. Synova obriezka bola otcovou prvou náboženskou povinnosťou a Jozef pri tomto obrade (porov. Lk 2, 21) uskutočňoval vo vzťahu k Ježišovi svoje právo a povinnosť. Princíp, podľa ktorého sú všetky obrady starého zákona tieňom skutočnosti (porov. Hebr 9, 9; 10, 1), slúži na vysvetlenie toho, prečo ich Ježiš prijímal. Ako ostatné obrady, tak aj obriezka sa „naplnila“ v Ježišovi. Božia zmluva s Abrahámom, ktorej bola obriezka znakom (porov. Gn 17, 13), dosahuje svoj plný účinok a dokonalé uskutočnenie v Ježišovi, ktorý je áno na všetky pradávne prisľúbenia (porov. 2 Kor 1, 20).

Udelenie mena

12. Pri obriezke dal Jozef dieťaťu meno Ježiš. Toto je jediné meno, v ktorom je spása (porov. Sk 4, 12). Jozefovi bol jeho význam odhalený vo chvíli jeho zvestovania: „Dáš mu meno Ježiš; lebo on vyslobodí svoj ľud z hriechov“ (Mt 1, 21). Tým, že Jozef udeľuje meno, vyhlasuje svoje vlastné zákonné otcovstvo nad Ježišom a tým, že vyslovil dané meno, ohlásil poslanie tohto dieťaťa ako Spasiteľa.

Predstavenie Ježiša v chráme

13. Obrad, ktorý má Lukáš na mysli (2, 22 – 24), zahŕňa výkupné za prvorodeného a osvetľuje pobyt dvanásťročného Ježiša v chráme.

Vykúpenie prvorodeného je ďalšou otcovou povinnosťou, ktorú Jozef splnil. Prvorodený predstavuje starozákonný ľud zmluvy, vykúpený z otroctva, aby patril Bohu. Aj tu Ježiš – ktorý je skutočnou cenou výkupného (porov. 1 Kor 6, 20; 7, 23; 1 Pt 1, 19) – nielen napĺňa obrad starého zákona, ale zároveň ho prekračuje, pretože na neho sa výkupné nevzťahuje. On je totiž samým autorom vykúpenia.

Evanjelista zaznamenáva, že „jeho otec a matka divili sa tomu, čo sa o ňom hovorilo“ (Lk 2, 33), obzvlášť tomu, čo Simeon povedal Bohu vo svojom chválospeve, keď o Ježišovi hovorí

ako o „spásu, ktorú pripravil pred tvárou všetkých národov: svetlo na osvietenie pohanov a sláve Izraela, tvojho ľudu“, ako o „znamení, ktorému budú odporovať“ (porov. Lk 2, 30 – 34).

Útek do Egypta

14. Po predstavení v chráme evanjelista Lukáš poznamenáva: „A keď vykonali všetko podľa Pánovho zákona, vrátili sa do Galiley, do svojho mesta Nazareta. Chlapec rástol a mocnel, plný múdrosti, a Božia milosť bola na ňom“ (Lk 2, 39 – 40).

Podľa Matúšovho textu sa pred návratom do Galiley odohrala jedna veľmi významná udalosť. Udalosť, v ktorej sa Božia prozreteľnosť opäť obrátila na Jozefa. Čítame: „Po ich [t. j. mudrcov] odchode sa Jozefovi vo sne zjavil Pánov anjel a povedal: ‚Vstaň, vezmi so sebou dieťa i jeho matku, ujdí do Egypta a zostaň tam, kým ti nedám vedieť, lebo Herodes bude hľadať dieťa, aby ho zmárnil‘“ (Mt 2, 13). Herodes sa od mudrcov, prichádzajúcich od východu, dozvedel o narodení „židovského kráľa“ (Mt 2, 2). Keď mudrci odišli, „dal povraždiť v Betleheme a na jeho okolí všetkých chlapcov od dvoch rokov nadol“ (Mt 2, 16). Týmto zabíjaním chcel dosiahnuť zavraždenie „novonarodeného židovského kráľa“, o ktorom bol počul. Tak Jozef, varovaný vo sne, „vzal za noci dieťa i jeho matku a odišiel do Egypta. Tam zostal až do Herodesovej smrti, aby sa splnilo, čo povedal Pán ústami proroka: ‚Z Egypta som povolal svojho syna‘“ (Mt 2, 14 – 15; porov. Oz 11, 1).

Tak Ježišov návrat z Betlehema do Nazareta prechádzal cez Egypt. Ako Izrael kráčal cestou exodu z „podmienok otroctva“, aby započal starú zmluvu, rovnako i Jozef, ochranca a spolupracovník tajomstva Božej prozreteľnosti, ešte i vo vyhnanstve ochraňoval toho, ktorý uskutočňuje novú zmluvu.

Ježišov pobyt v chráme

15. Od chvíle zvestovania sa Jozef a Mária ocitli, v určitom zmysle, v samom strede tajomstva od vekov skrytého v Bohu, tajomstva, ktoré na seba zobralo telo: „A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami“ (Jn 1, 14). Prebývalo medzi ľuďmi, uprostred nazaretskej Svätej rodiny – jednej z mnohých rodín v malom galilejskom meste, jednej z mnohých rodín izraelskej krajiny. Tam Ježiš „rástol a mocnel, plný múdrosti, a Božia milosť bola na ňom“ (Lk 2, 40). Evanjeliá niekoľkými slovami sumarizujú dlhé obdobie Ježišovho skrytého života, počas ktorého sa Ježiš pripravoval na svoje mesiášske poslanie. Jediná epizóda z tohto skrytého života je opísaná v Evanjeliu podľa Lukáša: veľkonočné sviatky v Jeruzaleme, keď mal Ježiš dvanásť rokov. Spolu s Máriou a Jozefom sa Ježiš zúčastnil na sviatkoch ako mladý pútnik. „A keď sa dni slávností skončili a oni sa vracali domov, zostal chlapec Ježiš v Jeruzaleme, čo jeho rodičia nezbadali“ (Lk 2, 43). Po jednom dni cesty si všimli jeho neprítomnosť a začali ho hľadať „medzi príbuznými a známymi“. „Po troch dňoch ho našli v chráme. Sedel medzi učiteľmi, počúval ich a kládol im otázky. Všetci, čo ho počuli, žasli nad jeho rozumnosťou a odpoveďami“ (Lk 2, 47). Mária sa pýtala: „Syn môj, čo si nám to urobil? Pozri, tvoj otec i ja sme ťa s bolesťou hľadali“ (Lk 2, 48). Ježiš im však odpovedal tak, že „oni nepochopili slovo, ktoré im hovoril.“ Povedal: „Prečo ste ma hľadali? Nevedeli ste, že mám byť tam, kde ide o môjho Otca?“ (Lk 2, 49 – 50).

Túto odpoveď počul aj Jozef, ktorého Mária označila slovami „tvoj otec“. Tak si to mysleli a tak hovorili vlastne všetci. Mysleli si, že je „synom Jozefa“ (Lk 3, 23). Ježišova odpoveď v chráme „zákonnému otcovi“ opäť pripomenula to, čo bol počul v noci pred dvanástimi rokmi. „Jozef,... neboj sa prijať Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého.“ Od tých čias až dosiaľ si bol vedomý, že je ochrancom Božieho tajomstva. A bolo to presne to tajomstvo, ktoré mu dvanásťročný Ježiš pripomenul: „Musím byť v dome svojho Otca.“

Opatrovateľ a vychovávateľ Ježiša z Nazareta

16. Ježišov rast „v múdrosti, veku a v obľube u Boha i o ľuďi“ (Lk 2, 52) sa uskutočňoval uprostred Svätej rodiny, pred očami Jozefa. On mal významnú úlohu na Ježišovom raste, teda na zabezpečení jedla, odevu a jeho vzdelávania v Zákone a v remese, v súlade s povinnosťami určenými otcovi.

V eucharistickej obete si Cirkev s úctou spomína na Máriu, vždy Pannu, Rodičku Boha, a tiež na sv. Jozefa, 29 pretože „živil toho, ktorého veriaci musí prijímať ako chlieb večného života“.³⁰

Čo sa Ježiša týka, s úctou opätoval náklonnosť svojich „rodičov“ a „bol im poslušný“ (Lk 2, 51). Týmto spôsobom si želel posvätiť rodinné povinnosti a prácu, ktorú konal po Jozefovom boku.

III. SPRAVODLIVÝ MUŽ A MANŽEL

17. Podobne ako Mária, aj Jozef bol vo svojom živote – ktorý bol putovaním vo viere – až do konca verný Božiemu volaniu. Zatiaľ čo Máriin život bol napĺňaním toho prvého fiat, vysloveného pri zvestovaní, Jozef vo chvíli svojho vlastného „zvestovania“ nepovedal nič. Namiesto toho jednoducho „urobil, ako mu prikázal Pánov anjel“ (Mt 1, 24). A toto prvé „urobil“ sa stalo začiatkom Jozefovej cesty. Evanjeliá nezaznamenávajú dokonca ani jediné slovo, ktoré by Jozef na tejto ceste vyslovil. Jozefovo mlčanie je však mimoriadne výrečné: vďaka nemu môžeme pochopiť pravdu evanjeliového výroku, totiž že to bol „človek spravodlivý“ (Mt 1, 19).

Musíme pochopiť túto pravdu, pretože obsahuje jedno z najdôležitejších svedectiev o mužovi a jeho povolání. Cirkev čítala toto svedectvo počas mnohých generácií s čoraz väčšou pozornosťou a hlbším chápaním, vynášajúc, ako hovorí evanjelium, „veci nové i staré“ (Mt 13, 52) z bohatstva takej vznešenej postavy, akou je Jozef.

18. Spravodlivý muž z Nazareta sa však vyznačuje nadovšetko jasnými črtami manželov. Lukáš označuje Máriu ako „pannu zasnúbenú mužovi..., menom Jozefovi“ (Lk 1, 27). Dokonca ešte predtým, než sa „tajomstvo od vekov skryté v Bohu“ (Ef 3, 9) začalo napĺňať, evanjeliá nám predkladajú obraz manžela a manželky. Podľa židovského zvyku sa manželstvo uskutočňovalo v dvoch etapách: najprv sa uzavieralo zákonné alebo skutočné manželstvo, až potom, po čase si manžel odviezol manželku do svojho vlastného domu. A tak ešte predtým, než Jozef býval spolu Máriou, už bol jej „manželom“. Mária však uchovávala vo svojom vnútri túžbu darovať sa výlučne Bohu. Možno si klásť otázku, ako je potom možné spojiť túto Máriinu túžbu s jej manželstvom? Odpoveď na túto otázku môžeme nájsť jedine vo vývoji udalostí spásy, teda len vo zvláštnom konaní samého Boha. Mária od momentu zvestovania vedela, že práve v povolání stať sa matkou Božieho Syna sa má naplniť jej panenská túžba úplne sa odovzdať výlučne Bohu. Povolanie stať sa Matkou mocou Ducha Svätého bolo spôsobom, ktorý na seba zobralo jej sebadarovanie. Bola to forma, ktorú sám Boh očakával od Panny Márie, „zasnúbenej“ Jozefovi. Mária vyriekla svoje fiat. Fakt, že Mária bola „zasnúbená“ s Jozefom, bol teda súčasťou samotného Božieho plánu. To zdôrazňujú obaja citovaní evanjelisti – Lukáš, no obdobným spôsobom aj Matúš. Slová adresované Jozefovi sú zvlášť dôležité: „Neboj sa priať Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého“ (Mt 1, 20). Tieto slová vysvetľujú tajomstvo Jozefovej manželky. Vo svojom materstve Mária zostáva pannou. V nej prijal „Syn Najvyššieho“ ľudské telo a stal sa „Synom človeka.“

Boh hovorí k Jozefovi prostredníctvom anjelových slov ako k manželovi nazaretskej Panny.

To, čo sa v nej udialo mocou Ducha Svätého, tiež zvláštnym spôsobom potvrdilo už existujúce manželské puto medzi Jozefom a Máriou. Boží posol to Jozefovi povedal jasne: „Neboj sa prijať Máriu, svoju manželku, do svojho domu.“ Z toho vieme, že predchádzajúca udalosť, teda manželstvo Jozefa a Márie, sa uskutočnilo v súlade s Božou vôľou a malo trvať i naďalej. Mária mala vo svojom božskom materstve pokračovať životom panny, manželky svojho manžela (porov. Lk 1, 27).

19. V slovách nočného „zvestovania“ Jozef nielenže počul Božiu pravdu o neobyčajnom povolaní svojej manželky, ale znovu počul i pravdu týkajúcu sa jeho vlastného povolania. Tento muž, ktorý v duchu najvznešenejších tradícií vyvoleného ľudu ľúbil nazaretskú Pannu a bol s ňou spojený manželskou láskou, bol opätovne na túto lásku povolaný Bohom. Jozef „urobil, ako mu prikázal Pánov anjel a prijal svoju manželku“ (porov. Mt 1, 24). To, čo sa v Márii počalo, bolo „z Ducha Svätého“. Nemôžeme na základe takýchto výrazov predpokladať, že i jeho láska ako muža bola preporodená z Ducha Svätého? Nemôžeme vari uvažovať o tom, že Božia láska, ktorá sa skrze Ducha Svätého rozliala v ľudských srdciach (porov. Rim 5, 5), formuje každú ľudskú lásku k dokonalosti? Táto Božia láska tiež stváraňuje – úplne výnimočným spôsobom – lásku medzi manželmi, keď v nej prehlbuje každú ľudskú hodnotu a krásu. Toto všetko umocňuje výnimočné sebadarovanie, zmluvu medzi osobami a skutočné spoločenstvo vytvárané podľa vzoru Najsvätejšej Trojice. „Jozef... prijal svoju manželku. Ale nepoznal ju, kým neporodila syna“ (Mt 1, 24 – 25). Tieto slová naznačujú iný druh manželskej blízkosti. Hlboká duchovná blízkosť, ktorá vyrastá z manželskej jednoty, a osobný kontakt medzi mužom a ženou majú svoj definitívny pôvod v Duchu, darcovi života (porov. Jn 6, 63). Jozef, poslušný Duchu, našiel v tom istom Duchu prameň lásky, a to manželskej lásky, ktorú zakúšal ako muž. A táto láska sa ukázala byť väčšia, než akú by tento spravodlivý muž vôbec mohol očakávať v dimenziách svojho ľudského srdca.

20. V liturgii je Mária oslavovaná ako „zjednotená s Jozefom, spravodlivým mužom, zväzkom manželskej a panenskej lásky“.31 V skutočnosti tu teda ide o dva druhy lásky, pričom obidva spolu predstavujú tajomstvo Cirkvi – panny a nevesty –, ktoré nachádza svoje vyjadrenie v manželstve Márie a Jozefa. „Panenstvo a bezženstvo pre Božie kráľovstvo nielenže neodporujú dôstojnosti manželstva, ale skôr ju predpokladajú a potvrdzujú. Manželstvo a panenstvo sú dva spôsoby prejavu a prežívania jediného tajomstva zmluvy Boha s jeho ľuďmi,“32 zmluvy, ktorá je spoločenstvom lásky medzi Bohom a ľuďmi. Prostredníctvom úplného sebaobetovania Jozef vyjadril svoju dobrotivú lásku k Božej Matke a venoval jej „manželský dar seba samého.“ Hoci sa predtým rozhodol stiahnuť sa, aby nezasahoval do plánu, ktorý Boh začal uskutočňovať s Máriou, Jozef poslúchol výslovný anjelov príkaz a prijal Máriu do svojho domu, pričom rešpektoval, že úplne patrila Bohu. Na druhej strane práve z manželstva s Máriou pochádza Jozefova osobitná dôstojnosť a jeho práva týkajúce sa Ježiša. „Dôstojnosť Matky Božej je istotne tak vyvýšená, že vo vznešenosti ju nič nemôže presahovať. Keďže medzi Jozefom a Preblahoslavenou Pannou bol uzatvorený manželský zväzok, niet pochyb o tom, že Jozef sa tejto vynikajúcej dôstojnosti, ktorou Božia Matka prevyšuje každé stvorenie, priblížil tak, ako by toho nebol schopný nikto iný. Z toho, že manželstvo je najvyšším stupňom spoločenstva a priateľstva, ku ktorého podstate patrí spoločenstvo dobier, vyplýva, že keď Boh dal Panne ako manžela Jozefa, nedal jej ho len ako životného spoločníka, svedka jej panenstva a ochrancu jej cti. Dal jej ho aj preto, aby prostredníctvom manželskej zmluvy Jozef mohol mať účasť na Máriinej vlastnej vznešenej veľkosti.“33

21. Tento zväzok lásky bol základom života Svätej rodiny – najskôr v betlehemskej chudobe,

potom v ich egyptskom vyhnanstve a neskôr v nazaretskom dome. Cirkev si túto rodinu hlboko ctí a dáva ju za vzor všetkým rodinám. Začlenená priamo do tajomstva vtelenia, má nazaretská rodina svoje vlastné zvláštne tajomstvo. A tak ako vo vtelení, i v tomto tajomstve možno objaviť skutočné otcovstvo: ľudskú formu rodiny Božieho Syna, ozajstnú ľudskú rodinu, stvárňovanú Božím tajomstvom. A v tejto rodine je Jozef otcom. Jeho otcovstvo sa nezakladá na splodení vlastného potomstva. Napriek tomu však nejde iba o zdanlivé alebo náhradné otcovstvo. Skôr ide o plnú účasť na skutočnom ľudskom otcovstve a povolaní otca v rodine. To je dôsledok hypostatickej únie: ľudská prirodzenosť vyzdvihnutá do jednoty s božskou osobou Slova – Syna, Ježiša Krista. Spolu s týmto vyzdvihnutím človečenstva v Kristovi je vyzdvihnuté i všetko ľudské, a obzvlášť rodina ako prvý rozmer existencie človeka vo svete. Uprostred tohto kontextu bolo aj Jozefovo ľudské otcovstvo vyzdvihnuté v tajomstve Kristovho vtelenia.

Na základe tohto princípu nadobúdajú i slová, ktoré Mária povedala dvanásťročnému Ježišovi v chráme, svoj plný význam: „Tvoj otec i ja sme ťa... hľadali.“ Toto vôbec nie je len nejaká zdvorilostná fráza. Slová, ktoré Mária Ježišovi povedala, ukazujú plnú realitu vtelenia, ktoré je prítomné v tajomstve nazaretskej rodiny. Jozef hneď od začiatku prijal s poslušnosťou viery svoje ľudské otcovstvo voči Ježišovi. A takto, keď nasledoval svetlo Ducha Svätého, ktorý prostredníctvom viery dáva ľuďom seba samého, Jozef ešte plnšie objavoval mimoriadny dar svojho ľudského otcovstva.

IV. PRÁCA AKO VYJADRENIE LÁSKY

22. Práca bola v živote nazaretskej rodiny každodenným vyjadrením lásky. Evanjelium spresňuje druh práce, ktorú Jozef konal, aby uživil svoju rodinu; bol tesár. Toto jednoduché slovo zahŕňa celý Jozefov život. Pre Ježiša ono tvorilo skrytý život, teda obdobie, o ktorom hovorí Lukáš po vyrozprávaní príbehu, ktorý sa udial v chráme: „Potom sa s nimi vrátil do Nazareta a bol im poslušný“ (Lk 2, 51).

Toto Ježišovo podriadenie sa či poslušnosť v nazaretskom dome treba chápať aj ako účasť na Jozefovej práci. Keďže sa vyučil remeslu svojho zákonného otca, poznali ho ako „tesárovho syna“. Ak je nazaretská rodina príkladom a vzorom pre ľudské rodiny v poriadku spásy a svätosti, potom je ňou, analogicky, i Ježišova práca po boku tesára Jozefa. V našich časoch to Cirkev zdôraznila ustanovením liturgickej spomienky sv. Jozefa Robotníka na 1. mája. Ľudskej práci, najmä manuálnej, venuje evanjelium zvláštnu pozornosť. Spolu s ľudskou prirodzenosťou Božieho Syna bola v tajomstve vtelenia vyzdvihnutá i práca, ktorá tiež bola zvláštnym spôsobom vykúpená. V dielni, kde spolu s Ježišom vykonával svoje remeslo, priblížil Jozef z Nazareta ľudskú prácu tajomstvu vykúpenia.

23. V rámci ľudského vzrastania sa Ježiša „v múdrosti, veku a v obľube“ zohrávala čnosť pracovitosti značnú úlohu, pretože „práca je dobrom človeka“, ktoré „pretvára prírodu“ a robí človeka „v istom zmysle ľudskejším“.³⁴

Dôležitosť práce v ľudskom živote vyžaduje, aby bol jej význam známy a prispôbený tak, že „pomôže všetkým ľuďom priblížiť sa k Bohu – Stvoriteľovi a Vykupiteľovi, zúčastňovať sa na jeho spasiteľných plánoch týkajúcich sa človeka a sveta a prehlbovať... priateľstvo s Kristom tým, že sa vierou živo zapojí do jeho trojitého poslania: kňaza, proroka a kráľa“.³⁵

24. Rozhodujúci význam tu má posväcovanie každodenného života, o ktoré sa musí usilovať každý človek podľa svojho vlastného stavu a ktoré je možné sprístupňovať podľa vzoru dostupného všetkým ľuďom: „Sv. Jozef je predstaviteľom pokorných, ktorých kresťanstvo vyzdvihuje na nesmierne úlohy. On je dôkazom toho, že ten, kto chce byť dobrým a ozajstným Kristovým nasledovníkom, nepotrebuje konať výnimočné veci. Stačí mať

obyčajné, jednoduché a ľudské čnosti, ale treba, aby boli opravdivé a skutočné.“³⁶

V. PRVENSTVO VNÚTORNÉHO ŽIVOTA

25. Rovnaká čnosť mlčania, aká zahŕňa všetko okolo Jozefa, obklopuje i jeho prácu tesára v nazaretskom dome. Ide však o mlčanie, ktoré zvláštnym spôsobom odhaľuje vnútorný portrét tohto muža. Evanjeliá hovoria výlučne o tom, čo Jozef urobil. Pritom nám však v jeho činoch – zahalených mlčaním – umožňujú objaviť krásu hlbokkej kontemplácie. Jozef bol v každodennom styku s „tajomstvom, od vekov skrytým v Bohu“, ktoré „prebývalo“ pod jeho strechou. Toto napríklad vysvetľuje, prečo sa sv. Terézia od Ježiša, veľká reformátorka karmelitánov, zasadzovala o obnovenie úcty k sv. Jozefovi v západnom kresťanstve.

26. Úplná obeta, v ktorej Jozef podriadil celú svoju existenciu požiadavkám Mesiáša, prichádzajúceho do jeho domu, sa stáva pochopiteľnou len vo svetle jeho hlbokého vnútorného života. Vďaka tomuto „dostával veľmi intímne usmernenia a útechy, ktoré mu prinášali pochopenie a silu, akými sa vyznačujú jednoduché, čisté duše. To mu dodávalo silu na veľké rozhodnutia, akým je rozhodnutie ihneď dať svoju slobodu k dispozícii Božím zámerom, poskytnúť im i svoje legitímne ľudské povolanie, svoje manželské šťastie, prijať podmienky, zodpovednosť a bremeno rodiny. To všetko prostredníctvom panenskej lásky, ktorá sa nedá s ničím porovnať, a zrieknutia sa prirodzenej manželskej lásky, ktorá je základom rodiny a zdrojom jej rastu.“³⁷

Toto podriadenie sa Bohu, táto pripravenosť vôle odovzdať seba samého všetkému, čo slúži jemu, nie je naozaj ničím menším než prejavom zbožnosti, ktorá je jedným z prejavov čnosti nábožnosti.³⁸

27. Spoločenstvo života medzi Jozefom a Ježišom nás opäť vedie k uvažovaniu nad tajomstvom vtelenia, konkrétne vo vzťahu k Ježišovej ľudskej prirodzenosti ako účinnému nástroju jeho božstva pre posvätenie človeka. „Mocou Kristovho božstva boli pre nás jeho ľudské skutky spásonosné, keď v nás spôsobovali prítomnosť milosti, či už z ich záslužnosti, alebo z inej príčiny.“³⁹

Spomedzi týchto činov evanjelisti venujú zvláštnu pozornosť najmä tým, ktoré sa týkajú tajomstva Veľkej noci, ale vyjadrujú tiež i dôležitosť fyzického kontaktu s Ježišom, keď ide o uzdravenie (porov. napr. Mk 1, 41), ako i vplyv, ktorým Ježiš zapôsobil na Jána Krstiteľa, keď ešte obaja boli v lonách svojich matiek (porov. Lk 1, 41 – 44).

Ako vidíme, apoštolské svedectvo nezanedbáva príbeh Ježišovho narodenia, jeho obriezky, predstavenia v chráme, úteku do Egypta ani jeho skrytého života v Nazarete. Je si vedomé „tajomstva“ milosti, ktoré je prítomné v každom z týchto spásonosných činov, keďže všetky majú účasť na tom istom zdroji lásky: Kristovom božstve. Ak prostredníctvom Kristovej ľudskej prirodzenosti táto láska zažiarila pre celé ľudstvo, bezpochyby prvými obdarovanými boli tí, ktorých Božia vôľa čo najužšie spojila so sebou: Mária, Ježišova matka, a Jozef, jeho zákonný otec.⁴⁰

Prečo by Jozefova „otcovská“ láska nemala vplyv na Ježišovu synovskú lásku? A obrátene, prečo by Ježišova synovská láska nemala vplyv na Jozefovu otcovskú lásku, čo by viedlo ešte k väčšiemu prehĺbeniu ich jedinečného vzťahu? Duše, ktoré boli výnimočne vnímavé na impulzy Božej lásky, v Jozefovi správne videli žiarivý príklad vnútorného života.

Navyše, ono zjavné napätie medzi aktívnym a kontemplatívnym životom nachádzame vo sv. Jozefovi v ideálnej harmónii, akú môžu dosiahnuť len tí, ktorí dospeli k dokonalosti lásky. Na základe známeho rozlišovania sv. Augustína medzi láskou k pravde (caritas veritatis) a praktickou požiadavkou lásky (necessitas caritatis)⁴¹ môžeme povedať, že Jozef naplňoval tak lásku k pravde – tú čisto kontemplatívnu lásku k Božskej Pravde, vyžarujúcu z Kristovej

ľudskej prirodzenosti, ako aj požiadavku lásky – tú rovnako čistú, nezištnú lásku potrebnú na jeho povolanie bezpečne chrániť a rozvíjať Ježišovu ľudskú prirodzenosť, neoddeliteľne spojenú s jeho božstvom.

VI. PATRÓN SÚČASNEJ CIRKVI

28. V historicky ťažkých časoch Cirkvi, keď ju chcel pápež Pius IX. dať pod mocnú ochranu svätého patriarchu Jozefa, vyhlásil ho za „patróna Katolíckej cirkvi“.42 Pre Pia IX. to nebolo prázdne gesto, pretože pre vznešenú dôstojnosť, ktorou Boh obdaroval svojho obdivuhodne verného služobníka Jozefa, „Cirkev ho mala vždy, hneď po Preblahoslavenej Panne, jeho neveste, vo veľkej úcte a preukazovala mu svoju dôveru, keď sa k nemu utiekala uprostred súženia a prosila o jeho príhovor“.43

Na akých základoch teda spočíva táto veľká dôvera? Lev XIII. to vysvetlil takto: „Dôvody, prečo treba sv. Jozefa považovať za zvláštneho patróna Cirkvi a prečo Cirkev čerpá z jeho starostlivosti a ochrany nesmiernu nádej, vyplývajú hlavne z toho, že bol Máriiným manželom a v očiach verejnosti Ježišovým otcom. Jozef bol počas svojho života legitímnym a prirodzeným strážcom, hlavou a ochrancom Svätej rodiny. Je preto primerané a zodpovedajúce hodnote Jozefovej dôstojnosti, že rovnako, ako voľakedy neprestajne a s úctou bdel nad nazaretskou rodinou, teraz so svojím nebeským poverením chráni a obraňuje Kristovu Cirkev.“44

29. Cirkev musí neprestajne vzývať Jozefovu ochranu, čo je nielen nevyhnutnou obranou proti všetkým nebezpečenstvám, ale aj, a najmä, impulzom na obnovenie jej angažovanosti sa pre vec evanjelizácie vo svete a reevanjelizácie v tých krajinách a u tých národov, v ktorých – ako som napísal v apoštolskej exhortácii *Christifideles laici* – „kedysi prekvitalo náboženstvo a kresťanský život a... teraz sú vystavené tvrdým skúškam“.45

Aby bolo možné roznieť prvú zvesť o Kristovi alebo ju roznieť nanovo všade tam, kde bola zanedbávaná, Cirkev potrebuje zvláštnu „moc z výsosti“ (porov. Lk 24, 49; Sk 1, 8): dar Pánovho Ducha, dar, ktorý nie je oddelený od príhovoru a príkladu jeho svätých.

30. Okrem dôvery v Jozefovu bezpečnú ochranu Cirkev sa spolieha i na jeho vznešený príklad, ktorý preniká všetky jednotlivé štádiá života a slúži ako vzor pre celé kresťanské spoločenstvo, akékoľvek by už boli podmienky a povinnosti každého jeho člena.

Ako hovorí konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu o Božom zjavení, základným postojom celej Cirkvi musí byť „nábožné počúvanie Božieho slova“ 46 a jej absolútna pripravenosť verne plniť Božiu vôľu, ktorá sa zjavila v Ježišovi. Už na začiatku ľudského vykúpenia hneď po Márii dostávame vzor poslušnosti stelesnený vo sv. Jozefovi, v mužovi, o ktorom vieme, že verne vyplnil Božie príkazy.

Pápež Pavol VI. nás pozval vzývať Jozefa ako patróna tým spôsobom, „akým ho Cirkev zvykne vzývať v dnešných časoch, a v prvom rade ide o prosbu za seba. V spontánnej teologickej reflexii o spojení Božieho a ľudského pôsobenia vo veľkom pláne spásy si totiž uvedomujeme, že v tomto dianí to božské stačí samo osebe. Avšak pritom sme si vedomí, že i to druhé, teda ľudský čin, ktorý je náš – hoci sám osebe nie je ničoho schopný (porov. Jn 15, 5) –, nikdy nie je u pokorného človeka zbytočný, ale je podmienkou, ktorú Boh vyžaduje, a zároveň je spoluprácou, ktorá človeka zušľachtuje. Cirkev volá k Jozefovi ako svojmu ochrancovi i pre hlbokú a neustále prítomnú túžbu znovu oživiť svoj pôvodný život s opravdivými evanjeliovými čnosťami, takými, aké sa skvejú práve vo sv. Jozefovi“.47

31. Cirkev tieto potreby premieňa na modlitbu. Keď si pripomína, že Boh si prial zveriť

počiatky našej spásy vernej opatere sv. Jozefa, prosí Boha, aby bola schopná verne spolupracovať na diele spásy. Prosí, aby jej daroval vernosť a čistotu srdca, aká inšpirovala Jozefa v službe vtelenému Slovu, a aby podľa príkladu a na príhovor sv. Jozefa kráčala pred Bohom cestami svätosti a spravodlivosti.⁴⁸

Už pred sto rokmi povzbudil pápež Lev XIII. Katolícky svet, aby si vyprosival ochranu sv. Jozefa, patróna celej Cirkvi. Encyklika *Quamquam pluries* apelovala na Jozefovu „otcovskú lásku... k dieťaťu Ježišovi“ a odporúčala ho ako „prezieravého ochrancu Božej rodiny, milovaného dedičstva, za ktoré Ježiš Kristus zaplatil svojou krvou“. Od tých čias – ako som už pripomenul na začiatku tejto exhortácie – sa Cirkev utieka pod ochranu sv. Jozefa, a to na základe „posvätného zväzku lásky, ktorá ho zjednocovala s nepoškvrnenou Pannou, Božou Matkou.“

Cirkev odvtedy Jozefovi zveruje všetky svoje starosti vrátane tých nebezpečenstiev, ktoré ohrozujú ľudskú rodinu. Dokonca i dnes máme mnohé dôvody, aby sme sa modlili podobným spôsobom: „Odvracaj od nás, láskavý Otec, všetku nákazu bludu a hriechu... Milostivo nám pomáhaj z neba v boji s mocnosťami temnosti; a tak, ako si kedysi dieťa Ježiša vyslobodil z veľkého nebezpečenstva života, i dnes obhajuj svätú Božiu Cirkev pred nepriateľskými úkladmi a pred každým protiventvom.“⁴⁹ Ešte i dnes máme opodstatnené dôvody, aby sme sv. Jozefovi odporúčali každého človeka.

32. Zo srdca si želám, aby v nás tieto úvahy o osobe sv. Jozefa obnovili úctu plnú modlitby, na ktorú vyzýval môj predchodca už pred sto rokmi. Vo svetle tretieho kresťanského tisícročia nadobúda obnovenie našej modlitby a samotná osoba sv. Jozefa z Nazareta pre Cirkev v súčasnosti mimoriadny význam.

Druhý vatikánsky koncil nanovo upriamil pozornosť nás všetkých na „veľké veci, ktoré vykonal Boh“, na to dielo spásy, ktorého bol Jozef mimoriadnym služobníkom. Keď sa teda zverujeme pod ochranu toho, do opatery ktorého Boh „zveril svoje najväčšie a najcennejšie poklady“,⁵⁰ zároveň sa od neho učme, ako byť služobníkmi „diela spásy“. Nech sa sv. Jozef stane pre každého z nás výnimočným učiteľom v službe Kristovho spásneho poslania, za ktoré nesú zodpovednosť všetci a osobitne každý jeden člen Cirkvi: manželia; rodičia; tí, ktorí sa živia prácou vlastných rúk alebo každou inou formou práce; tí, ktorí sú povolani na kontemplatívny život, ako i tí, ktorí sú povolani na apoštolát.

Tohto spravodlivého muža, ktorý v sebe niesol celé dedičstvo starej zmluvy, Boh voviedol aj na „začiatok“ novej a večnej zmluvy v Ježišovi Kristovi. Keď stojíme na prahu tretieho tisícročia, ktoré musí byť pokračovaním a ďalším rozvíjaním „plnosti času“, patriacej k nevysloviteľnému tajomstvu vtelenia Slova, nech nám sv. Jozef ukazuje cestu tejto spásnej zmluvy.

Nech sv. Jozef vyprosuje pre celú Cirkev a pre celý svet, ako i pre každého z nás, požehnanie Otca i Syna i Ducha Svätého.

Dané v Ríme pri svätom Petrovi 15. augusta 1989, na slávnosť Nanebovzatia
Preblahoslavenej Panny Márie, v jedenástom roku môjho pontifikátu.

JÁN PAVOL II.